

ÚVAHY FILMOVÉ

Sázky na budoucnost

V sobotu 4. února se v Divadle Archa po třinácté předávaly Ceny České filmové kritiky. Letos se tohoto ocenění dočkali tři debutanti, což mimo jiné vzbuzuje naději v budoucnost české kinematografie.

FILM ROKU

Filmem roku byla vyhlášena rovněž prvotina, snímek *Arvéd*, který zvítězil i v kategorii Nejlepší scénář a jeho protagonista v kategorii Nejlepší herec. Režisér Vojtěch Mašek, dramatik a spoluscenárista Křižáčka a Okupace, napsal scénář Arvéda společně se spisovatelem Janem Poláčkem, jenž v knize *Malostranský ďábel* zpracoval životní osudy kontroverzní osobnosti Jiřího Arvéda Smíchovského (1898–1951). Tvůrci příběh tohoto okultisty, vzdělance a konfidenta dvou totalitních režimů – nacistického a komunistického – nenahlížejí objektivně a faktograficky, nýbrž zevnitř postavy samé. Magickorealistickým stylem budují fikční svět, v prostoru na pomezí reality a snu se snaží zachytit komplikovanou Arvédovu duši. Děj neprobíhá lineárně, ale střídá časové roviny. Scény, jež mají silný divadelní potenciál, se opakují na principu dějá vu, obměňují se v různých kontextech.

Mašek si jde důsledně za svou vizí; nabízí jen základní záhybné body Arvédovy biografie a nechává na divákově, aby si je sám poskládal. Centrální motiv dvojnickví uplatňuje mnohovýznamově od dvojitéch agentů přes astrální dvojníky po protichůdnost Arvédových postojů a činů. I jeho vzdělanost byla dvojsměrnou zbraní, použitelnou ke zkáze i spáse. Dar mimořádné inteligence s sebou nesl pokušení pýchy, manipulace a sebe-středné bohorovnosti. Svářila se v něm citizádost s pochybnostmi o sobě, přívětivost s krutým chladem, uzavřenost se sebedědáváním, samotářství s potřebou přijetí a obdivu. Jeho kumpán Plaček (Saša Rašilov), jenž se mu coby přední člen strany a spoluzakladatel StB revanšoval za vysvobození z transportu do koncentračního tábora, s ním hraje mocenskou hru služeb a protislužeb. Spoluvězeň farář Zemek (Jaroslav Plesl) představuje Arvédův protipól neochvějně stojící na straně dobra. Nenechá se přesvědčit o bytostné zkaženosti satanisty, vytrvale mu prokazuje milosrdenství a dodává odvahu v těžkých podmínkách. Tomuto páterovi, první církevní oběti komunistické zvláště padesátých let, se na sklonku života Arvéd otevřel – pokud jeho zpověď nebyla také další z mystifikací a her.

Uhrančivý Michal Kern v titulní roli dokáže postihnout nevyrovnanost

Uhrančivý Michal Kern v titulní roli snímku Arvéd dokáže postihnout nevyrovnanost Arvédovy letory FOTO MAXIM STANO

Arvédovy letory. V pohledu, gestech i exaltovaných deklamacích spojuje vášnivost, nepřiznanou křehkost i odpornou slizkost s jakousi až ďábelskou přitažlivostí. Přehrávání a teatralnost odpovídají Arvédově exhibicionisticko-hysterické nátuře a zároveň odkazují k filmovému herectví typu Kristiána Oldřicha Nového.

POSOUVÁNÍ HRANIC

Cenu za režii si odnesl Adam Sedlák. Jeho druhý celovečerní film *Banger* natočený na iPhone svou formou i obsahem cílí na mladé diváky. Zachycuje fetiškou subkulturou reprezentovanou drogovým dealerem usilujícím o dráhu rapové hvězdy. Alex (Adam Mišík) touží po slávě hlavně proto, aby oslnil a přivábil nazpět dívku, která ho právě opustila. V průběhu jediného dne se odehrává jeho adrenalinová jízda za štěstím. Autor se zřejmě domnívá, že v dnešní zrychlené „instantní“ době morální prozření a dozrání osobnosti může a má proběhnout v řádu hodin. Mně tenhle trip nepřipadá tak cool jako mým kolegům, nicméně oceňuji vykreslení atmosféry specifického prostředí a skvělou hereckou příležitost pro Adama Mišíka a neherce Marsella Bendiga.

Naopak s výsledkem v sekci dokumentárních filmů plně souzním. Lucie Králová ve své dokumentární opeře *Kaprčód* přibližuje osobnost pozapomenutého hudebního skladatele Jana Kapra (1914–1988), komunistického prominenta a později odpůrce režimu. Libreto Jiřího Adámka zhudebněně Petrou Šuško převádí Kaprův životopis do operní kompozice. Český filharmonický sbor Brno v roli antického chóru komentuje zásadní události jeho kariéry. Výběrem z Kaprova archivu

Cenu za režii si odnesl Adam Sedlák za svůj druhý celovečerní film Banger natočený na iPhone. Na snímku představitelé hlavních rolí Adam Mišík a Marsell Bendig FOTO JOHANA JANOVA / JONATAN JAN

obsahujícího magnetofonové pásky, notové záznamy, dvanáct kilo dopisů a mnoho hodin domácích videí vytvořila režisérka pestrou koláž střídající vážnost tehdejších realit s humorem a pitvorností němě grotesky. Laureát Stalinyovy ceny za propagandistickou tvorbu v padesátých letech se po invazi v osmašedesátém se stranou rozešel, upadl v nemilost a orientoval se na Západ a tzv. novou hudbu. Lucie Králová, zdržující se jednostranných soudů, neotřelým způsobem plastického zobrazení umělce v dobových souřadnicích opět posunula hranice dokumentárního filmu. (O tomto díle jsme psali v DN 2/2023 – pozn. red.)

HISTORIE VERSUS SOUČASNOST

V sekci Audiovizuální počin obdržel cenu Šimon Špidla za střih filmu *Good*

Old Czechs. Dokument Tomáše Bojara kombinující archivní záběry z druhé světové války s četbou z deníků dvou mladých letců RAF živě evokuje válečné zážitky.

Objevem roku se stal režisér Michal Blaško. Natočil třídílnou televizní minisérii *Podezření* a celovečerní filmový debut *Obět*. V obou se věnuje tematice spravedlnosti v nejednoznačných okolnostech. Hrdinka snímku *Obět* Ukrajinka Irina (Vita Smačeljuk, získala cenu pro Nejlepší herečku) už několik let žije v českém maloměstě a marně usiluje o české občanství. Žena, jejíž životní náplní je zajištění budoucnosti v novém domově, se zasažuje o dopadení a potrestání útočníků, kteří údajně brutálně napadli jejího patnáctiletého syna Igora. Podezření padne na romské spoluobčany a incident se promění v etnický konflikt, jehož se bleskově chopí média. Eskalovaného napětí využijí místní aktivisté a pod vlajkou protestu proti násilí rozpoutávají nacionalistické vášně. Irina zvažuje, jak se zachovat, a sváří se v ní temné a světlé stránky. (O filmu více v mé recenzi v DN 3/2023.)

STUDIE CHARAKTERŮ

Svérázná a rozporuplná je i hlavní postava televizní minisérie *Podezření*, která zabodovala v kategorii Mimo kino. Zkušený scenárista Štěpán Hulík (Hořící keř, Pustina) se volně inspiroval několika mediálně známými případy a pod náterem kriminálky napsal v podstatě charakterovou studii. Zdravotní sestra Hana (Klára Melišková) čelí podezření, že zapříčinila smrt několika pacientů. Nenaplňuje obraz vlídné sestřičky, svým strohým, instrumentálním jednáním vzbuzuje antipatie u pacientů a jejich příbuzných i u svých kolegů. Zdá se, že tahle nepřijemná „zlá ženská“ by byla schopna vraždit. Hana ale trvá na své nevině. Necítí potřebu dokazovat ji jinak než fakty. Nehodlá nic měnit na své odtažitosti ani na zanedbaném zevnějšku jen proto, aby působila lépe a obměkčila vyšetřovatele, soudce, média a veřejné mínění. Postavit se za ni mohl uznávaný a všemi milovaný lékař (Ivan Trojan), ten se ale projeví váhavě a opatrnicky. Hana přistupuje chladně i ke své dospělé dceři (Denisa Barešová). Jejich vztah je podmínovaný výčitkami a trvalým pocitem křivdy a ublíženosti na obou stranách, chybí v něm vzájemný respekt a empatie. Soudní proces, jeho propírání v médiích, úkosné pohledy sousedů i martyrium několikaměsíčního pobytu ve vazbě pro Hanu mohly znamenat výzvu ke změně smýšlení a chování. Pomocná ruka advokáta (Miroslav Hanuš) i nesmělé dvoření milého řemeslníka (Jiří Štrébl) jí nabízejí korektivní zkušenost, jež by mohla léčit její skrytá traumata. Zůstává ale otevřená, zda se Hana této osudové výzvy chopí, když nechce a stále lpí na tom, že „je jaká je“ a nedělá nic špatného. Nedoslovnost, komplexnost a žánrové přesahy jsou hlavním devizami, které Michal Blaško přinesl do televizní seriálové produkce.

Výrazný talent prokázal ve svém prvním počínu *Ostrov svobody* student zlínské univerzity Petr Januschka. V komorním prostoru a na malé ploše rozehrál vztahové drama z normalizačních, jeho generaci vzdálených časů, kdy řada lidí zvažovala emigraci. Na palubě letadla mířícího na spřátelenou socialistickou Kubu se setkává dvojice bývalých milenců, kteří spolu prožili adolescentní první lásku (Jiří Mádl a Judit Bárdos). On, přemožený náhlým znovuzrozením citu, jí světuje svůj plán utéct do Kanady. Ona, vázaná k domovu, ustrašeně argumentuje proti jeho záměrům. Pod hrozbou všudypřítomných, pozorně naslouchajících uší konfidentů je třeba učinit rychlé a fatální rozhodnutí... Scenáristické a režijní schopnosti Petra Januschky si vydobyly v kategorii krátkých filmů.

Přesně měsíc po udělení Cen ČFK následuje ceremoniál Českých lvů. V době vydání tohoto čísla DN již bude jasné, nakolik se letos ve svém hodnocení kritici potkali s akademiky.

ZDENA MEJZLÍKOVÁ

ÚVAHY AUDIOKNIŽNÍ

Neobyčejné příběhy obyčejných lidí

Divadelní hry Ireny Douskové *Oněgin byl Rusák a Darda známe z Divadla v Dlouhé a Divadla Na Jezercu. Byly to úspěšné inscenace, příznivě přijaté kritikou i publikem.*

Její autorka je však především světobytou prozaičkou, jejíž poslední sbírka povídek *Konec dobrý* byla loni nominována na cenu Magnesia Litera. A právě ji na sklonku loňského roku vydal Supraphon jako audioknihu v interpretaci Jana Vondráčka a Evy Hacurové.

Přiznám se, že poslech čtyři a půl hodiny četby ve formátu MP3 mi nejprve přišel nekonečně dlouhý, ale čím déle jsem poslouchal, tím víc se mi hrdinové a hrdinky těchto komorních

příběhů a jejich svět líbili. Nejsou to povídky nijak efektní a jejich akteři nejsou žádní supermani. V úvodních *Rybičkách* je to kluk v nemocnici. V *Napořád uমানুতá* pracovitá venkovanka. V povídce *Říká brácha* mladá holka dychtivá poznání všeho druhu. V *Krajíně s černým lesem* dvojpostava Gustava a Josefa, která těká napříč časem, současností a počátkem minulého století, kdy v Českém Krumlově žil a tvořil Egon Schiele...

Intenzitu těm dvanácti prózám vtiskuje autorčina dovednost sugestivně evokovat prostředí, v němž se odehrávají, a schopnost všechny postavy charakterizovat groteskním detailem, někdy milým, podruhé odpudivým. A vždycky se v nich jejím hrdinům či

hrdinkám něco zvrtně, pokud i nabyde podoby absurdity.

V pozadí každé hraje důležitou roli doba a její události v naší české kotlině, ačkoli vždy je vyjádřena spíš náznakem než explicitně. Takřka chronologicky: srpen 1968, bezčasí normalizace, euforická devadesátá léta, Havlův pohřeb, český strach z migračního islámského fundamentalismu, složitý vztah k judaismu a nakonec naše aktuální léta 2020–2021 s covidem. A jakoby nenápadně je v nich skoro pokaždé přítomno vědomí konce lidské existence: smrt, pohřby, hřbitovy. Irena Dousková se mnou možná nebude souhlasit, ale jestli lze nějakou soudobou českou prózu označit jako existenciální, jsou to tyto povídky.

Režisérka nahrávky Naďa Dvorská vedla v duchu předlohy interpretky k neokázalosti. Eva Hacurová se jí z „konceptu“ trochu vymkla a povídku říká brácha čte snad až příliš důrazně. To Jan Vondráček pracuje s hlasem střídavě, civilně popisuje místo a čas „děje“ a pouze v přímé řeči postav občas uplatní jemnou karikaturu.

Jednotlivé části neokázalé, ale o to působivější nahrávky oddělují útržkovité hudební předěly – klezmer, lidovka, rock... Decentní hudba k decentním povídkám.

V závěrečné – a podle mého soudu nejzdařilejší – povídce *Bistro B* se lékařka Dorotea vrací do bezejmenného, pro ni tak důležitého města, bilancuje svou cestu životem, který mohl

být lepší a šťastnější, kdyby se tam tenkrát jako studentka medicíny rozhodla jinak. Opouští jej po mnoha peripetiích usmířena a vyrovnána sama sebou.

Takže konec dobrý. Opravdu...?

JAN KOLÁŘ

Irena Dousková: *Konec dobrý*. CD/mp3. Režie Naďa Dvorská, Supraphon 2022, 4 hodiny 24 minut.

